

etela

farkašová

etela farkašová
fragments

frag ments

s občasnou
túžbou
po celostnosti

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

etela

farkašová

frag menty

s občasnou
túžbou
po celostnosti

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © Etela Farkašová 2008

Illustrations © Kveta Fulierová 2008

Cover design © Dušan Babjak 2008

© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava

e-mail: vsst@stonline.sk

<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

VYDAVATELSTVO

SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

spol. s r. o.

Etela Farkašová: Fragментy (s občasnou túžbou po celostnosti)

Zodpovedná redaktorka Ingrid Skalická

Ilustrácie Kveta Fulierová

Obálku s použitím ilustrácií Kvety Fulierovej graficky spracoval
Dušan Babjak

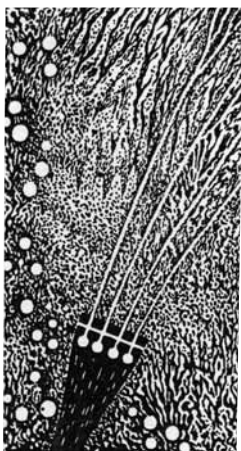
Sadzba a tlač ETERNA Press

Vydanie prvé

Printed in Slovakia

ISBN 80-8061-319-8

... *náš celý život je čítanie*, hovorí Gaston Bachelard v *La Poétique de la rêverie*, *nie sme nič iné ako čitatelia, ako čítajúci...*
a potom sa tento filozof, ktorý viac ako filozofii veril poézii (poézii, vzácnemu druhu snívania), opytuje ešte na čosi: či tam hore, v nebi, v raji, nie je knižnica, *nesmierna, nekonečná knižnica...*

občas sa prebudí uprostred noci, započúvaná do ticha bytu, do pomaly sa rozplývajúceho sna, pohľadom zabľúdi ku knižnici, ktorá sa tiahne pozdĺž celej steny, okom obkresľuje kontúry jednotlivých poličiek, pozná presne ich obsah, desaťročia dodržiavaný systém nepripúšťa podstatnejšie zmeny v usporiadanosti zväzkov,

vie, kam siahnuť, ak si chce zalistovať v konkrétnej knihe, usporiadaný svet, ktorý sa práve preto môže stať útočiskom a možno aj orientačným bodom, bodom určujúcim súkromnú vzťahnú sústavu,

neodvažovala by sa odhadnúť, čo všetko z tých textov prešlo do jej pamäti, premenilo sa na čiastočky, o ktorých sama pamäť nemusí ani vedieť, prinajmenšom nemusí vedieť, kde sa v nej vzali, myšlienky alebo aspoň jednotlivé slová; nemusí spomínať na zdroje ani na to, že vôbec boli nejaké zdroje, ktoré utvárali pamäťové obsahy, nikdy nie je iba vlastným sebazapamätaním, nerozlíši hranicu, za ktorou sa v nej začínajú iní, prazvláštne spolubytie, pomyslí si, s okom upriameným na knihy, v tomto okamihu pozbavené rozlišujúcej farebnosti,

pohľad na knihy ju (azda najmä v noci) upokojuje, dáva jej istotu, že práve tu je vo svojom svete, tu je sebou, nemaskovanou, čírou, niektoré z nich prečítala iba raz, k iným sa vracala, pretože sa jej žiadalo pobudnúť s nimi, opätovne, o niektorých aj písala, zopár je takých, ku ktorým sa ešte

nedostala, odsúva ich na nevedno kedy (napadne jej, či sa tie neprečítané pomstia, tak ako to predpokladá Canetti, a čo ak sa naozaj budú chcieť vyvršiť za nezaujem a *ohrdnuté zdráhať odprevaďiť nás na poslednej ceste?*)

architektúra tohto sveta je jej dôverne známa, nemôže zaskočiť, zradiť, väčšinu kníh by našla poslepiacky, stačilo by podísť k policiam, dotknúť sa, trpezlivo čakajúcich, pripravených, no nevnučujúcich sa na stretnutie, a predovšetkým verných svojmu miestu; pevne stanovenému, takmer nemennému, napriek niekoľkým sťahovkám, maľovkám či veľkým upratovaniam, drží sa svojich princípov, má rada knihy zžité s konkrétnym miestom, na um jej zide paralela s cintorínom, možno trochu absurdná, napokon, nepochádza od nej, *niet utešenejšieho cintorína, ako je knižnica*, sartrovska metafora môže mať viac výkladov: napríklad cintorín ako priestor čakania na zmŕtvychvstanie, priestor predchádzajúci potenciálnym premenám, návratom do iných podôb života, zmŕtvychvstanie prostredníctvom iných, prostredníctvom ich tiel a ich myslí, zmŕtvychvstanie textov, cintoríny popierajúce konečnosť individuálnych príbehov (textov), ktoré mávajú príslubom večnosti (a aj príslubom celistvosti)

/

a potom si predstavujem takú zvláštnu knižnicu: sústredili by sa v nej všetky nenapísané knihy, knihy, ktoré nosíme v sebe, ktoré sa vznášajú v povetrí okolo nás, neviditeľné, no ich prítomnosť neomylné cítime, jemné pavučinky obrazov, niekedy je nimi vzduch celkom presýtený, nastavím tvár a nitôčky pripomínajúce posolstvá babieho leta sa dotýkajú pokožky, zľahka, aby sa vzápätí vydávali na ďalšie cesty, vzlietali do výšok, plávali sa k iným, ktorí ich potom budú odprevádzať s podobnou nostalgiou,

texty, nenapísané a nenapísateľné, premenlivé v tvaroch, farbách, najlepšie texty, možno kdesi, v inom svete alebo v iných dimenziách toho náš-

ho, existuje priestor, kde sa zhromažďujú, zbierajú, vzájomne sa prelínajú, prepleťajú, občas zatúžim nazrieť do knižnice nenapísaných kníh, zadržaných výdychov, túlajúcich sa snov-obrazov, nikdy nenaplnených, nevyslovených, nespredmetnených

/

V. hovorí, že doma sa cíti v každom laboratóriu, kdekoľvek na svete,

ak zájde do laboratória a nájde v ňom všetko, čo potrebuje k práci, chemikálie a prístroje, zložené, spoľahlivé, okamžite získava pocit istoty, ba dokonca, povie s miernym ostychom, dokonca domoviny, keď sa muž rozhovori o svojej práci v laboratóriu, nech by sa nachádzalo kdekoľvek na svete, z jeho slov zvanie aj na ňu pocit dôvery k miestu, o ktorom rozpráva, hoci ho nepozná,

tak trochu mu závidí, no vzápätí si uvedomí, že aj ona nachádza čosi podobné v knižnici, nie tak celkom v akejkoľvek, ale predsa len, regály plné kníh, vôňa starej tlače a starých zväzkov alebo naopak, záľaha najsúčasnejších vydání, múdrosť, pre ktorú sa našlo slovo, zvláštny vesmír, kde sa sústreďujú skúsenosti vekov, najrozmanitejšie podoby ľudskej príbehovosti

(knižnica pripomínajúca tak trochu stred vesmíru, pomyslí si, vesmíru, v ktorom sa dá stratiť, prepadnúť zúfalstvu z nadmiery už vysloveného, a nakoniec sa aj tak s tým zmieriť: podľa svojej miery, prostredníctvom vlastných slov, prisýpať k existujúcej hromade ďalšie, o ktorých nemá zmysel uvažovať, či sú lepšie alebo horšie ako slová iných, tých, čo tu boli pred ňou; sú to jej zrná, úroda jej tela a jej duše, nič iné o nich nemožno vypovedať)

/

rozprávame sa s mužom, napríklad aj o laboratóriách a o knižniciach, pred nami miska s jablkami, jablká sú, samozrejme, z vlastnej záhrady, rituál, ktorý už patrí k zimnej kuchyni, sedíme okolo stola, krájame renety, jonatánky, deli-

ciusky na pravidelné dielce alebo sa do nich, do tých mäkších, zahryzávame, sladkokyslá chuť šťavy vyviera z dužiny, kombinujeme sorty, aby sa každému ušlo z každej, a pred očami mám pritom stromčeky, ktoré sa z roka na rok viac dvíhajú do výšky, takmer zakrývajú výhľad na brehy Moravy (predstava slnka, vône trávy, hladiny jazierka...),

jablká majú zvláštnu, nezameniteľnú chuť, cítim silu, ktorú do nich vložilo slnko, ozajstný príliv energie, zbieranej na kopčeku nad jazierkom počas dlhého horúceho leta, ukrytej pod kožou, v dužine, okolo hniezda tuhočiernych jadierok, cez jabĺčka akoby sme prekračovali priestor a čas zimnej kuchyne, opúšťali steny paneláka a ocitali sa na našej terase ovinutej ružami, s pohľadom na záľahu odtieňov zelene, na bujnú pestrofarebnosť neskorého leta

(pristihujem sa, že zase raz hovorím o sebe striedavo v prvej a potom v tretej osobe, občas sa mi to mimovoľne stáva, potreba približovať sa, a potom sa zase vzdďalovať, dvoj pohľad a dvojpozícia, ktovie, ako by to interpretovala lacanovská psychoanalytická koncepcia, ako by na takýto prípad použila teóriu zrkadlového štádia, aj pre mňa samu je to striedanie osôb, perspektív celkom nečakané, dokonca prekvapujúce, ale neusilujem sa brániť)

/

možno si to len predstavuje, možno je to len jej pocit, že knihy v noci ožívajú a texty vstupujú do vzájomných rozhovorov a na policiach jej knižnice najmä v noci dochádza k sporom, k prudkým výmenám názorov, k rivalite, priam k zápasom o prvenstvo, o veľkosť významu a o dôležitosť, sporia sa filozofi a sporia sa aj literáti, pokračujú cez texty v dávnych polemikách, niekedy, za tichých nocí priam počuje hašterivé hlasy vychádzajúce z policiiek knižnice

(občas sa jej zazdá, že aj v jej vlastných knižkách dochádza k vášnivým debatám medzi postavami, vyjasňujú si názory, obhajujú svoje miesto

a konanie v texte, raz sa o tom pokúsila napísať poviedku: ako ju postavy zahrňajú výčitkami, obviňujú ju z nedôslednosti, nelogickosti, ba aj krivdy, ktorých sa voči nim dopustila; verí, že postavy majú vlastný život, že dokonca majú moc pôsobiť spätne na svojich autorov, len čo vznikli, získali určitý ontologický status, nemožno im ho odobrať, ani moc, ktorú získali, aj o tom je presvedčená)

/

a nemôže chýbať ani predstava knižnice, do akej nás vovádza Borges, totálna knižnica, ktorá by mala obsahovať totálne poznanie v jedinej totálnej knihe, knižnica, ktorá dáva pocítiť, že svet kníh nepodlieha zákonitostiam chronológie ani náhodnosti priestoru, v takej knižnici sú prítomní všetci autori a všetky knihy, sú tu, v tomto okamihu,

každý autor a každá kniha, súčasníci pre seba a medzi sebou, nielen vo vnútri takto vytvoreného priestoru, ale aj v čase, ako napísal Carlos Fuentes o borgesovskej knižnici, tá knižnica je miestom a časom, kde je človek všetkými ľuďmi a kde všetci, čo opakujú riadok zo Shakespeara, sú Shakespearom...

nesmierne lákavá predstava *jednej* knihy, ktorá by obsiahla všetky knihy sveta, tie napísané, a aj tie, ktoré ešte iba napíšu, napokon z hľadiska večnosti nie je podstatný rozdiel medzi tým, čo už je vypovedané a pre čo sa ešte iba budú hľadať slová; budú sa vykrajovať z amorfnej masy tak, aby uchopili, pojali do seba celú beztvarovosť, aby sa podieľali na znovustvorení,

alebo možno ešte čosi viac: foucaultovská predstava jedného jazyka, ktorý by bol univerzálnou exegézou všetkých jazykov, všetkých diskurzov; všetky slová, ktoré existujú a ktoré sa ešte iba utvoria, by boli obsiahnuté v jednom jedinom praslove,

jedno slovo, jeden jazyk a jedna kniha, všetko ostatné iba ako variácie, variácie variácií prázdku, návrat do okamihu tesne pred veľkým

treskom, do posledného okamihu ešte jestvujúcej, no už na rozštiepenie pripravujúcej sa jednoty (takže predsa verí na ideu sveta ako celku, predsa sa k nej upína)

/

občas zacíti intenzívnu potrebu siahnuť po knihe, ktorá by sa najlepšie hodila ku konkrétnemu okamihu, k nálade, postaví sa ku knižnici a prechádza od regálu k regálu, urputne hľadá, no ani jeden titul nie je ten pravý, zopár kníh chytí do ruky, v spomienkach si priblíži myšlienky a postavy za obalom, nezacíti v dlani ono známe chvenie signalizujúce, že konečne našla knihu, ktorú hľadá, takmer existenciálne chvenie,

líha si do postele, ešte stále s nenaplnenou predstavou, s očakávaním, na ktoré nenašla odpoveď, nemala by to byť celkom neznáma kniha, niečo by už malo v nej rezonovať, niečo, čo zapôsobilo už kedysi predtým, možno by to nemala byť len jedna jediná kniha, ale kniha, ktorá by pozostávala z viacerých, z tých, ktoré ju oslovili, ich texty by sa prelínali, premiešali, splynuli by do nového celku, bola by to kniha, v ktorej by rezonovalo čosi z nej samej, ktorá by však zároveň bola správami od iných, nachádzala by sa v nej, no nachádzala by tam aspoň trochu z toho, čo ju presahuje, neznáme

(priateľka Rút jej raz povedala, že píše preto, lebo chce čítať iné knihy, ako sú ostatné, tie, ktoré už existujú, ktoré pozná; píše knihy, aké by chcela ona sama čítať a aké môže len ona sama napísať)

dlaň sa pomaly zatvára, prázdna, ešte vždy, zhasína lampu a pokúša sa predstaviť si, či by takú knihu pre seba vedela napísať, bola by to kniha z mnohých iných kníh, a predsa aj jej vlastná, prstami v tme nahmatá gombík na prehrávači, Rachmaninov, pri hudbe odchádza z tohto dňa, Vespers, Vsenoškoje bdenie dľa smešannovo chora, pri tejto hudbe si môže predstavovať knihu, akú by teraz najradšej držala v rukách

(písať knihy, aké by chcela sama čítať?)

/

stačí, aby som mohol vziať do ruky skúmavku, postavil sa za mikroskop, hovorieva V., aby som sa mohol dať do nejakého experimentu, mal dostatok chemikálií, presne takých, aké potrebujem, nijaké náhrady, prístroje, presné a spoľahlivo fungujúce, slušne vybudované laboratórium, v akomkoľvek meste, na akomkoľvek kontinente,

jej túžba máva občas abstraktnejšiu a značne protirečivú podobu: spája sa s túžbou po radikálnom návrate do sféry nevypovedaného, kde sa slovo ešte nevykľulo z mlčania, predstava tichého vesmíru alebo aspoň univerza s nediferencovanými zvukmi, predstava bytia, ktoré by ešte bolo uskutočniteľné bez jazyka (bez slova: vypovedaného a napísaného), priestoru, v ktorom sú možné nové začiatky, nové tápania,

pretože napokon vždy je tu nejaká súvislosť so slovom, pomyslí si rezignovane: všetko sa opäť točí okolo neho: hľadaného, zamlčaného, akéhokoľvek

/

keď sme sa vracali z Devína a boli už na kraji lesa, takmer sme už dovideli na strechy domov na našom sídlisku, prebehla okolo nás, len-len že sa nás nedotkla, srnka, hnedá s bielymi fľakmi za hlavou, zastala niekoľko metrov od cestičky, po ktorej sme kráčali, no správala sa tak, akoby nás nezbadala, Z. ma chytila za ruku a odtiahla k okraju cestičky, akoby nás chcela tými niekoľkými centimetrami celkom zneviditeľniť, srnka sa oprela o strom, mierne zodvihla hlavu a odrazu začala vydávať hrubé piskľavé zvuky, aké sme ešte predtým nikdy nepočuli, akosi sa nehodili k jemnej, ušľachtilej siluete, očakávali by sme ich skôr od zdivočeného psa, zlostného a zachrípnutého, pripomína mi to taký nejaký zvláštny psí brechot, povedala dcéra, nikdy by som si nebola myslela, že srnka... ani ja, ozvala som sa, chvíľu sme ešte stáli na lesnej cestičke a načúvali zvu-